

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן רבנו הגראי"ל שטיינמן שליט"א
מספריו הק' ומכתבי תלמידים

שנה ב'
גליון 63
פרשת לך לך
שנת תשע"ה

פניני הפרשה

הגילוי שכינה שהיה הדיבור פורש ממנו, ומשום שאין דבר יותר גדול מאשר לזכות את חברו גם אם מפסיד מכך.

וכן מציינו בספר חובת הלבבות (שער אהבת ה' פרק ו) **שעדיף לאדם לזכות את הרבים ולקרנם לעבודת ה' ולהשיבם בתשובה, מאשר להיות במדריגת נביא, הרי שאף על פי שמפסיד ממדריגתו הרי זה עדיף בשביל זיכוי הרבים, וכמו כן נהג אברהם אבינו ונשאר עם לוט, אף שהפסיד בכך גילוי השכינה, ורק לאחר שראה אברהם שבא לידי מחלוקת ומריבה, שוב לא חפץ להיות עמו.**

והנה דברי חובת הלבבות שהבאנו צריכים ביאור, דאם מדריגת זיכוי הרבים עדיפא ממדריגת נביא, אם כן אדם כזה שנמצא במדריגה שהוא יכול להיות נביא, וגם מזכה הוא את הרבים, אזי בודאי שישאר גם נביא שהרי עושה דבר יותר נשגב, ומה זה לא יכול להיות ביחד.

אמנם ביאור הדברים הוא כך, שכשאדם מזכה את הרבים פעמים שמוכרח להיכנס לדברים שפלים, שבשום אופן אינו יכול להיות באותה שעה במדריגה של נבואה וגילוי שכינה, אף שהם דברים חשובים יותר, משל למה הדבר דומה לאדם הזוכה לגילוי שכינה ורואה את חברו מתעלף בבית הכסא שמוכרח להכנס ולהצילו כיון שזה דבר חשוב יותר, אך בשעת מעשה אי אפשר שיהא לו גילוי שכינה, וכך הדברים אצל המתעסק בזיכוי הרבים שאף שהוא גבוה ממדריגת נביא, אבל בשעת מעשה פעמים אינו יכול לזכות למה שנביא זוכה.

ומכל מקום זיכוי הרבים עדיף, ואף על פי שבשעת מעשה נגרם לו הפסד רוחני גדול, והוא משום שלאחר מותו, יהיה על ידי כך במדריגה הרבה יותר גבוהה מאשר הנביא.

וצריך כל אחד ליתן על לבבו ענין גדול זה, לראות להשתדל כפי מה שאפשר בידו להרבות בדבר זה של זיכוי הרבים, ועל ידי זה יזכה לעלות למדרגה גבוהה. (אילת השחר עה"ת כאן)

מעשר כספים במשיב אבידה

ויתן לו מעשר מכל (לך לך י"ד, כ)

מעשה שהיה במי שמצא סכום כסף, באופן שע"פ הדין הרי אלו שלו, ומ"מ רוצה להחמיר להחזירו לבעלים. ונשאלה השאלה האם חייב הוא להפריש מזה מעשר כספים ואח"כ להחזיר הנשאר, כיון שכבר זכה במציאה ונתחייב במעשר כספים, או מכיון שדעתו להחזירו עדיף טפי להחזיר הכל לבעלים, ואין עליו חיוב מעשרות כלל. וכתב בדרך אמונה הלכות מתנות עניים (פ"ז ה"ה בביאור הלכה ד"ה אחד מעשרה וכו') להוכיח ממעשה דאברהם אבינו שנתן מעשר אע"פ שהחזיר הכל למלך סדום. כמו"כ בעניינינו עכ"פ באופן שבעל אבידה הוא עשיר שצריך מקודם לעשרו ומסיים וצ"ע.

אמנם דעת הגאון בעל אילת השחר שליט"א בפשיטות שעדיף לא להפריש מעשרות, מכיון שעצם חיוב מעשרות אינו חיוב גמור אלא מנהג כדמבואר בב"ח (עי' ה"טב ט"ז ופ"ת יו"ד ס"ס של"א) ובשו"ע (חו"מ רנט ה) מבואר דאפילו באופן שע"פ דין הרי אלו שלו, מ"מ טוב וישר לעשות לפנים משורת הדין ולהחזירו לבעלים, ובפרט באופן שהמוצא הוא עשיר, שמבואר שם בש"ך שכופין אותו להחזיר עיי"ש [ואולי יש לחלק בין היכא שבעל אבידה הוא עשיר או עני ודו"ק] (זכרון יוסף ח"ג עמ' י').

יותר פירסום לקידוש ה'

"ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה" (לך לך י"ב ב)

וברש"י 'לפי שהדרך גורמת לשלושה דברים, ממעטת פריה ורביה, ממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הוזקק לשלושה ברכות הללו. והקשה הגראי"ל שטיינמן שליט"א, דלכאורה מה חסרון יש בזה שהדרך ממעטת את השם, אדרבה דרך ענוה היא, לבל יהיה שמו של האדם מפורסם, ועד כמה ששמו של אדם ממעט עדיף לו, א"כ מדוע הוצרך אאע"ה לברכה של ואגדלה שמך.

ותירץ הגראי"ל שליט"א דאברהם אבינו עסק בקירוב הבריות תחת כנפי השכינה "ואת הנפש אשר עשו בחרן" עיי' רש"י ותרגום, וא"כ לתפקיד זה של אאע"ה, הרי צריך הוא שיהיה שמו מפורסם, שעד כמה שהוא יותר מפורסם, כך יצליח בעבודתו לקרב אנשים תחת כנפי השכינה וממילא זה ברכה (רשימות ג"א שליט"א).

קטיעת אבר להינצל מאיסור

"הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את" (לך לך י"ב י"א)

הקשה הגראי"ל שטיינמן שליט"א דהו"ל לשרה אמנו לנוול את עצמה כדי שלא תלקח לפרעה [עיי' תענית דף כ"ב הוות נערה המאורסה דיהבי בה נכרים עייניו], שקלי דורדייא דחמרא ושדאי לה בשפולה, ואמרי דיסתנא היא, עיי"ש] ותירץ דכנראה גם אם היתה מנוולת את עצמה, מ"מ היתה נלקחת לבית המלך, וצ"ע (רשימות ג"א שליט"א).

ובס' משנת פיקוח נפש כתב, יש להתבונן כשידע אברהם שיקחו את שרה לבית פרעה כשיבואו למצרים, מ"ט לא אמר לה לחתוך לעצמה את אפה, או את אוזניה, דבודאי שלא היו מהללים אותה לבית פרעה כשהיא בעלת מום גדול כזה [ולפי המדרש שהביא רש"י שהטמין אותה בתיבה א"ש, דחשב אברהם שבכך תינצל, ואין צורך להשחית לגופה] אמנם הדבר תלוי במה שנתבאר במק"א, אם חייבת האשה להפסיד אבר מגופה, כדי להציל עצמה מאונס דגילוי עריות, ויש להוסיף דאף אם נימא דבעלמא חייבת האשה בהכי, ורק באונס דמיתה שריא, מ"מ אין חיוב על האשה לחתוך לאבר מגופה כדי להינצל מהאסור. וכן אמר לי מו"ר שליט"א בעל אילת השחר שליט"א, והוסיף דגם אם נימא דחייב אדם להפסיד אבר כדי שלא לחלל שבת, אבל זה ודאי שאם גוי כופהו לעבוד בשבת ואם לאו יהרגהו, ויכול לחתוך את ידו ועי"ז יפטור עצמו מהעבודה, בוודאי שאין חייב בהכי, ואין מוטל על האדם לחבול בעצמו, שהרי בכל הדורות שהיו בחורי ישראל אנוסים להיות בצבאות נכר ולחלל שבתות, ואם היו חותכים לאצבעותיהם היו נפטרים מהצבא, ולא שמענו מעולם שהיו חייבים לעשות כן ע"כ דברי מו"ר שליט"א (שם עמ' רי"ב).

והוסיף בזה רבנו שליט"א טעם, או דחשיבא אונס ופטור משאר מצוות, עוד אפשר שמוזהר אדם שלא לחבול בעצמו וגם לצורך שלא יעבור איסור אין היתר לחבול בעצמו (שם עמ' רנ"ט).

דברי חיזוק במעלת מזכי הרבים

בפרשת לך לך בראשית (י"ג י"ד) נאמר וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו ופרש"י 'כל זמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש ממנו'. ויש להתבונן בזה דהרי בודאי אברהם אבינו ראה את זה שבסיבת הרשע אין לו גילוי שכינה, ואם כן למה לא נפרד ממנו כבר לפני כן.

ונראה שמתחילה היה סבור אברהם אבינו שכשיהיה ביחד עם לוט יוכל להשפיע עליו לטובה, ובשביל זה היה עדיף לאברהם להפסיד אפילו את

פניה ובקשה

לכל מי שיש ברשותו מכתבים מרבנו שליט"א שעדיין עד נתפרסמו עד עתה בספרים או בעיתון [בשנים האחרונות] בין בעניני ציבור בין מכתבים לאנשים פרטים בכל נושא שהוא יואיל לשלוח העתק אלינו למערכת keailtarog@gmail.com או בת. ד. 5397 ירושלים או לפקס 036162911 או לטל 0527680034

וזכות הרבים תליה בו

ענין בפרשה - ברית מילה

הנהגות רבנו בעניני מילה הבאנו בגליון פרשת תזריע תשע"ד, וכאן הבאנו דברים שנתוספו. וראה עוד בקונטרס אעלה בתמר ס"ב באריכות בעניני מילה

שליחות לפריעה

יש להסתפק באב שמינה שליח למול את בנו, האם המוהל יכול למנות איש אחר שיעשה פריעה, דאפשר שאחר שהאב מינה את המוהל להיות שליח למול, נעשה הוא כבעלים על המילה, וממילא רשאי למנות אחר על הפריעה (אילת השחר שבת קל"ז, ב).

ביומו תתן שכרו

נשאל רבנו האם היום שנוהגים ליתן למוהל שכר בטלה אם יש בזה דין ביומו תתן שכרו, ואמר דמסתבר דלא שייך בזה מצוה של ביומו. ובפרט דכאן זה פחות משכר בטלה, ואמר שעולם הפוך ראיתי, שבזמנו בבריסק המוהל [ר' נטע] היה משלם כדי שיתנו לו למול, וכאן זה להיפך.

כשם שנכנס לברית

יש להסתפק בהא דמבואר בגמ' (שבת קל"ז, ב) דהעומדים שם אומרים אחרי המילה כשם שנכנס לברית. האם זה חובה על העומדים לומר דבר זה וכמו שני ברכות, או דהוי רק עצה טובה שיכולים לברך את הרך הנימול. ועוד הסתפקו, האם כשאחד השומעים נמצא באמצע פסוקי דזמרא האם מותר לו לענות, או לא. ומסתבר דאין זה אמירה מדינא ואין היתר להפסיק באמצע פסוקי דזמרא בשביל זה. (אילת השחר שבת שם)

אכילה קודם הברית

שאלו קמיה רבנו אם מותר לאבי הרך הנימול לאכול ביום הברית קודם עשיית הברית, והשיב לו רבנו דמותר לו לאכול כיון שכבר מינה את המוהל כשלוחו למול את בנו. (צוף יהונתן א"ה, וכ"ה בנחלת צבי על השו"ע סי' רס"ב)

מסירת הסכין

ועוד אמר רבנו דמה שיש נוהגים למסור הסכין לידי המוהל קודם המילה אי"צ לזה דהא מינהו כבר לשליח. (צוף יהונתן) [א"ה, ממילא בשבת בוודאי לא יהיה מותר למסור הסכין וכן מטו בשם הגר"ק, ודעת הגרש"א והגר"ש"א דמותר].

הם לא מהולים

אברך שמוצאו ממדינה רחוקה בארצה"ב דרכו לבוא לרבנו פעם בשבוע עם בחורים שהגיעו לארץ ממדינה זו, ושרבנו יחזקם בלימוד התורה והיראה. באחד הפעמים שהגיע עם שני בחורים. אמר לו רבנו בשפת האידיש [שהנערים לא הבינו]. שיגיד להם שהם ערלים והם צריכים לעשות ברית מילה. האברך השתומם טובא ופחד לומר להם דבר זה. עד שאחד מהבני בית פנה עליהם ואמר 'שהראש ישיבה אומר שאתם צריכים לעבור ברית מילה', וכששמעו דבר זה הבחורים פרצו בבכי, ואמרו שעשו להם ברית בילדותם ע"י רופא נכרי וחסבו שזה בסדר, ומה עליהם לעשות כעת. ואכן כעבור כמה ימי סידרו להם ברית, ואח"כ הם חזרו שוב לבית רבנו להודות לו, ואמרו לרבנו שהם הרגישו שמחה עצומה בעת הברית מילה, והתפלא רבנו שזכו להרגיש שמחה של מצוה באופן מופלא כזה. ואח"כ נשאל רבנו מהיכן ידע דבר זה. והשיא את השיחה לדברים אחרים. (מפי עד ראה)

לא לשנות כמלא נימא

ובמכתב עוז לרבני אירופה חשון תשע"ג כתב רבנו: הגמרא בשבת (קל' ע"א) מביאה שמצות מילה היא מצוה שכלל ישראל מסרו עצמן עליה למיתה, וקיימיה כפי המסורה לנו מדור דור, מאז שקיבלנו התורה מסיני ע"י משה רבינו ע"ה ומאז ועד עתה, ממשיכים לקיימה במסירות נפש, ובמשך הדורות עמדו מאומות העולם לאסור קיום מצות מילה, או לשנות מהמסורה וכלל ישראל עמדו בניסיונות, ולא שינו כלל מהמסורה. והנה בזמן האחרון עומדים בכמה מדינות העולם, לאסור או להתערב בצורת קיום מצות מילה, שלא כפי המסורה לנו מסיני, אם זה בשינוי עצם המילה, או שמחייבים לעשותה דוקא ע"י רופא וכדו', ועלינו לדעת כי כל המשנה ידו על התחתונה, וכפי שכלל ישראל במשך כל הדורות כולם, מימות אברהם אבינו ע"ה עד ימינו, הכניסו את צאצאיהם בבריתו של אאע"ה בן שמונת ימים וכדת וכדון, הן במעשה המילה והמציצה, והן ע"י מוהלים יר"ש, כך גם אנו לא נשנה מאומה ממה שהי' עד היום, כי כל מה שנשכים לפשרה כל שהיא, הרי זה פירצה ופתח לבוא ולהתערב בדבר הלכה, ועל רבני הקהילות לעמוד בעוז בפרץ שח"ו לא תעקר מצות מילה מעמנו.

מילה ספק תשיעי

הפתחי תשובה (ס' רס"א סק"ג) הביא בשם השאילת יעב"ץ (ח"א ס"ס ל"ה) שכתב דהיכא שנאנסו או נתעצלו ביום ח' עד ביה"ש, ולא מלו, עדיף למול ביה"ש שהוא ספק שמיני ספק תשיעי מלמולו שלא בזמנו בודאי עיי"ש. והיינו דעדיף למול אותו בספק שמיני דאפשר שמקיים בזה מילה בשמיני, מלמולו בודאי ביום התשיעי ומבטל בודאי מילה בשמיני, ויחזור ויעשה מספק הטפת דם ברית. אמנם בשו"ת רעק"א (סמן קע"ד) כתב בפשיטות דאין למול בביה"ש כיון שהוא ספק לילה, וכן הוא המנהג שאין מלין בביה"ש כלל.

הרב אהרן רוטשילד שליט"א הקשה על דברי השאילת יעב"ץ ממתני' בשבת קל"ז ע"א נולד ביה"ש של ערב שבת נימול לעשרה, דאמאי לא נימול להשאילת יעב"ץ ביום שישי הלא יש ספק שמא נולד בער"ש, ומקיים בזה מילה בשמיני, ולכאורה היא קושיא עצומה.

ושאלתי את רבינו הגרא"ל שטיינמן שליט"א, ותיירץ דדברי השאילת יעב"ץ הם דוקא בתינוק שהגיע יום השמיני שלו ונתחייב במילה בשמיני, אלא נאנסו או נתעצלו עד בין השמשות דבזה כיון שנתחייב כבר במילה בשמיני, יש עליו למולו אף בביה"ש שהוא ספק, אבל מתני' מייירי בנוולד ביה"ש של ערב שבת וביום השישי שאח"כ עדיין לא נתחייב בודאי בחיוב מילה בשמיני, בזה לא אמרינן שימול בשמיני כדי לקיים ספק מילה בשמיני ולעשות הטפת דם ברית בעשירי עכ"ד. (שיעורי הגרמ"ב זילברברג שליט"א וישלח תשע"ד)

[א"ה, צ"ע בדברי הפוסקים איך אפשר להביא מהשאילת יעב"ץ הרי היעב"ץ לשיטתו שמילה שלא בזמנה אפשר לעשות בלילה, ממילא גם בבין השמשות ימולו אבל לדידן שגם מילה שלא בזמנה אין מלים בלילה מהיכ"ת שיהיה אפשר למולו בלילה]

שויה אנפשיה לדחות את הברית

מעשה שהיה במי שנולד בשבת סמוך לחשכה, ועדים אמרו שנוולד מבעוד יום, אבל אבי הבן אמר שהיה בבין השמשות, ונמצא שלגביו יש שויה אנפשי' שא"א למולו בשבת מספק, ודנו בזה שאולי יהיה חיוב על ב"ד למולו, כמו שאם אביו אינו רוצה למולו, וגם יש להסתפק האם מותר לאבא ליתן את הקטן לאחר למולו, או שיש בזה משום לפני עור לפי דבריו, ועיין בשער המלך (פ"ט מה' אישות) שדן בזה במי שאסר על עצמו משום שויה אנפשי' אם מותר ליתנו לאחר, או שיש בזה משום לפני"ע, וע' בחי' ר' שמואל למס' כתובות (ס"י) מש"כ בזה, ויש להסתפק לפ"י מי יברך ברכת להכניסו בבריתו של א"א דדמי לאופן שאין אב, וע' בשו"ת הגרע"א קמא תשו"מ"ב.

אבל הגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר שאין לו נאמנות של שויה אנפשי' במקום מצוה, ומשום דשויה אנפשי' נאמר בדבר שבידו לעשות ובידו שלא לעשות, אבל בדבר שהוא מצווה לעשות אין בזה שויה (שיעורי צבא הלוי כתובות עמ' ק"א).

נימול בתוספת שבת

עובדא הוי בתינוק שיום הח' שלו היה בערב שבת, ולא יכלו למולו עד סמוך לשקיעה, והמוהל כבר קיבל שבת, ונשא ונתנו האם המוהל יכול למולו. ואמר רבנו דיש כאן סברא דהרי אצל התינוק זהו המילה בזמנו שלו ושפיר אפשר למולו. [ודנו לפי"ז האם לפי"ז גם מוהל בן חול"ל יכול למול ביו"ט שני ידידה לבן ארץ ישראל שזה יום שמיני שלו, ואכמ"ל].

סנדק שביך להכניסו

סיפר רבנו שלפני כמה עשרות שנים, הוא היה סנדק ברמת גן בשביעי של פסח בברית, שהיה ר' חיים פרידלנדר זצ"ל המוהל, והיות ואבי הבן לא הי' צלול בדעתו, בירך רבינו ברכת להכניסו בבריתו של אאע"ה, כנפסק בשו"ע (יו"ד ס' רס"ה) דבמקום שאין אב מברך הסנדק (פרי חיים קמ"א).

ובמק"א, עמד על זה רבנו שליט"א דמצאנו דהסנדק מברך ברכה זו אם אין אב, וקודם למוהל, וכן לענין קדימה בחיוב עליה לתורה כתב הרמ"א בסעיף י"א דהסנדק קודם למוהל, והנה כל ענין הסנדק לא הוזכר להדיא לענין הלכה בגמרא ובראשונים [עיי' מדרש תהלים פרק ל"ה עה"פ כל עצמותי תאמרנה] ומ"מ חזינן שיש לזה כ"כ חשיבות גדולה. וכעיי"ז אמר רבנו שמצינו שענין הושענא רבא שהוא ענין נשגב ולא מצאנו זכר לזה בחז"ל וברוב הראשונים. (אילת השחר שבת קל"ז, ב, ומזקנים אתבונן ח"ד)

הלכות גשמים - ע"פ שיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

בעקבות תחילת ימי הגשמים, נביא כאן השבוע הלכות בענינים אלו מרבנו שליט"א
כפי שנאמרו בשיעורי הגאון הג"ל, ונדפסו בספר שיעורי שלמי תודה עניני גשמים

שכח בפעם ב' בברכת השנים

שכח להזכיר ותן טל ומטר בברכת השנים, מזכירו בברכת שומע תפילה, ואם שכח גם שם, ונזכר לאחר שהתחיל רצה, וחזר לברכת השנים, ושוב שכח ונזכר בהשיבה שופטנו וגו', אינו יכול לדלג לשומע תפלה היות וכבר אמר ברכות עד שומע תפילה, אלא צריך לומר על הסדר וישאל מטר בשומע תפלה. ויש שטענו שצריך לחזור לברכת השנים, מפני שמקור הדין שהאוחז במזידים חוזר לברכת השנים, כתב הרא"ש בברכות (פ"ד סי' י"ד) והוכיח כן מהבדלה דמי ששכח לומר אתה חוננתנו אינו חוזר, היות ומבדיל על הכוס, ואם גם אכל לפני הבדלה ככה"ג חוזר ומתפלל, וכ"פ השו"ע בסי' רצ"ד ס"א, כמ"כ בטל ומטר אם שכח לאומרו בברך עלינו אינו חוזר דיש לו תיקון בשומע תפלה, אך אם שכח גם בשומע תפלה חוזר לברך עלינו כדין טעה בהבדלה דחוזר על התפלה, כמ"כ חוזר לברך עלינו.

והנה בטעה ולא אמר אתה חוננתנו ואכל לפני הבדלה וחזר והתפלל, ושוב טעה ולא אמר אתה חוננתנו, מסתבר דחוזר שוב על התפילה, א"כ גם כאן ששכח פעם נוספת חוזר לברך עלינו, אמנם הגר"א"ל שטיינמן והגר"ח קניבסקי שליט"א טענו דבשלמא הבדלה חוזר פעם שניה היות ויש ב' חסרונות א' אכילה לפני הבדלה, ב' ששכח אתה חוננתנו וע"כ יחזור. אבל בטל ומטר מסתבר שעשאוהו חז"ל כמו שלא התפלל וא"כ חשיב כטעה רק בברך עלינו, וע"כ ימשיך ויאמר בשומע תפילה. (עמ' ע"ה)

טעה בכוונת ברכת רעמים

שאלה: אחד שטעה וחשב שעל ברק מברכים עושה מעשה בראשית, ועל רעם שכחו וגבורתו וסבר שכך הוא עיקר הדין, שעל ברק יוצא רק בעמ"ב, ועל רעם יוצא רק בכוחו וגבורתו מלא עולם. וראה ברק ושמע רעם כאחד, ובירך עושה מעשה בראשית וכיוון רק על הברק, וחשב שאחרי זה כשישמע רעם יברך שכחו וגבורתו, ואח"כ נודע לו שאת שניהם יוצאים בברכת עושה מעשה בראשית האם יברך על הרעם שיבוא אחר כך, כיון שלא כיון לפטור.

תשובה: הנה התבואת שור (הביאו הרעק"א בהגהותיו שו"ע או"ח סימן ר"ו) הסתפק אם היו לפניו כמה מינים שברכותיהן שוות, והיה דעתו לאכול כולם, אבל כשבירך על א' לא היה יודע שהמינים אחרים ג"כ ברכתן שוות לזו, והיה בדעתו שלא יפטור בברכה זו, ואח"כ נודע לו שברכותיהן שוות, אם צריך לחזור ולברך על האחרים ונשאר בצ"ע. ונראה דה"ה הכא דבירך עושה מע"ב וסבור שהוא פטור רק את הברק ולא את הרעם ולמעשה הוא פטור גם את הרעם תלוי בספק של התבואת שור. והגר"א"ל שטיינמן שליט"א הוסיף דאפילו אם נאמר בספיקו של התבואת שור דבעי ברכה, זה רק בברכת הנהנין שאסור ליהנות בלא ברכה, והברכה הוא המתיר ופטור כל כזית וכזית, ובזה יש צד שכיון שנתכוין שהברכה לא תפטור את זה לכן צריך לחזור ולברך. אבל ברקים ורעמים דהוי ברכת השבח ואין זה גדר של פטור ומתיר אלא שעל כזה דבר הוא צריך לתת שבח, וכיון שבמצאיות הוא נתן שבח אפשר שנפטור בזה (עמ' פ').

לא נתכוין לפטור את הרעם

המשנ"ב בסק"ה הביא בשם הברכ"י דאם בירך על הברק ונתכוין לפטור את הרעם הבא אחריו יצא בדיעבד, ור"ל דאחרי שטעב הבריאה שאחר הברק יוצא רעם, א"כ חל ברכתו על הרעם שיצא אח"כ עכ"ל.

ומשמע דדוקא אם נתכוין לפטור את הרעם שיבא אחריו יצא אבל אם לא נתכוין לא יצא, ולכאורה יש לעיין דבנדרים פ"ז ע"א איתא מי שהיה לו חולה ונתעלף, וסבר שמת וקרה ואחר הקריעה בתוכ"ד מת עלתה לו הקריעה, וא"כ הכי נמי נימא דהברכה תהני לרעם שהיה בתוכ"ד לברכה ואמאי אם לא נתכוין לא יצא. ויש לחלק דהתם כיון בקריעה לצאת מצות קריעה אלא דאכתי לא היה זמן החיוב ובהו שבתוך כדי דיבור בא זמן החיוב אהני ליה, אבל הכא בברכה כיון ליתן שבח על הברק ולא על הרעם ולכך לא יצא. והגר"א"ל שטיינמן שליט"א אמר דגם בראה ברק ובירך, ובגמרא הברכה שעדיין לא עבר תוכ"ד שמע רעם יצא, אפילו שלא כיון וכההיא דנדרים. ומה שכתב הברכ"י, כונתו שאם נתכוין יצא אפילו שהרעם היה אחר כדי דיבור וכדבריו משמע מהחיי אדם כלל ס"ג סעיף ז' שכתב וז"ל ומ"מ אם הרעם בא תכ"ד לאחר הברק ב"ל דאין מברך עליו וכן בקיצור שו"ע סימן ס' סעיף ב' וז"ל וכן אם בירך על הברק עמ"ב ובתוך כדי דיבור לברק נשמע הרעם אינו צריך לברך עליו כי נפטור בברכה שעל הברק ומבואר שאף שלא כיון בברק לפטור את הרעם נמי נפטור בתכ"ד. (עמ' פ"א)

תוכ"ד לרעם

ראה ברק ושמע רעם בתוכ"ד, ובגמרא הרעם התחיל לברך, ואז כבר היה אחר כדי דיבור מהברק בפשטות צריך שוב לברך על הברק כיון שהברכה אינה יכולה ללכת על הברק. והגר"א"ל שטיינמן שליט"א דן בזה, כיון דאיתא בברכות (נ"ט ע"א) דסיבה אחת גורמת לברק ולרעם שיבאו וא"כ מישך שייכי להדי, וכמו שעדים יכולים לחזור מעדותם בתוכ"ד ואם יש מאה עדים וכ"א אומר עדות בתוכ"ד של חבירו, הראשון יכול לחזור כל זמן שאחרון לא גמר עדותו, משום דמישך שייכי להדידי וזה נקרא תוכ"ד לראשון וחשיב הכל המשך אחד כדאיתא בשבועות ל"ב ע"א בתוד"ה

בתוך וכן תוס' בכתובות ל"ג ע"א ד"ה וניתרי בהו, ה"ה הכא דהוי המשך אחד תשיב תכ"ד של הברק וצ"ע.

ואם נאמר שנפטור בברכתו גם על הברק, יש לדון היכא שהרעם היה לאחר כ"ד מהברק ובירך על הרעם אם צריך לברך עוד פעם על הברק. דאפשר שנפטור אף בזה כיון שסיבה אחת גורמת לברק ולרעם שיבאו וא"כ מישך שייכי להדידי אפילו אחר כדי דיבור כשרואה ברק ושומע רעם חייב לברך מיד, ולא יסמוך שיברך על ברקים ורעמים אחרים שיבאו (עמ' פ"ב). [א"ה ועי' הליכות שלמה תפילה עמוד רפ"ז שכ"כ הגרש"ז והוא כדעת הט"ז עיי"ש].

היסח הדעת

אם היו ברקים ורעמים ובירך, וביתניים טיהרו השמים ושוב קדרו והיה ברקים ורעמים, והוא לא ידע מכל זה ולא היה אצלו הסח הדעת. שמעתי מהגראי"ל שטיינמן שליט"א שצריך לחזור ולברך כיון שלמעשה היה פה מצאיות אחרת (עמ' פ"ג).

ראה קשת ולא בירך

יש לעיין בראה קשת ולא בירך, ונכנס לבית ואח"כ יצא וראה שנית אותו קשת, האם יברך לא או, וצדדי הספק דהנה בברק ורעם שלא בירך עליהם, מברך על ברק ורעם אחרים. עי' מ"ב סימן רכ"ז (ס"ק י"ב) ובברכת הראיה שמברך על מקום שנעשה נס לישראל, וכן בשאר ברכות הראיה כגון על הרים וגבעות כתב הביאור הלכה סי' רי"ח (בד"ה במקום) דאם לא בירך בפעם הראשונה לא יברך למחרתו כשרואהו אלא ימתין עד שיעברו לו יום, ולכאורה החילוק דברק הוי יצירה חדשה דבר חדש, ולכן מברך משא"כ בהרים וגבעות ובמקום שנעשה נס לישראל זה אותו הדבר ולהכי צריך לו יום כדי שיחשב כראיה חדשה. ולפ"ז בראה קשת ולא בירך ונכנס לבית ואח"כ יצא וראה אותו קשת לא יברך כיון שזה אותו קשת ואין כאן ראייה חדשה.

אמנם י"ל דהנה בברק ורעם מברך שנית אפילו בו ביום אם טהרו וזכו השמים כמש"כ השו"ע בסי' רכ"ז, והטעם משום דהוי היסח הדעת כמו שמוכח מהירושלמי, ובשאר ברכות הראיה מברך רק אחר לו יום, וקשה דהא אף בשאר ברכות הראיה נמי איכא היסח הדעת מהברכה אף בפחות מל' יום, ואמאי מברכים רק אחר לו יום ומ"מ מברקים ורעמים עי' ב"ח שעמד בזה. וי"ל דבשאר ברכות הראיה כגון הרים וגבעות ומקום שנעשה נס לישראל, הברכה היא על התפעלות הנפש מגבורות הבורא יתברך בדבר הקיים, ואת זה יש רק אחר לו יום, כיון שבתוך לו יום אינו מתפעל שוב משא"כ בברקים ורעמים הברכה היא על מה שרואה דבר שהיה בבריאת העולם, וכן בקשת הברכה היא על מה שרואה אות ברית, ולכן כל שהיה היסח הדעת צריך לברך שנית. וא"כ י"ל דגם זה החילוק בראה ולא בירך פעם ראשונה דבברקים ורעמים מברך שנית משא"כ בברכת הראיה משום דבברכות הראיה כל שרואה פ"א שוב אין התפעלות הנפש בפעם השניה ולא שייך שיברך, אבל בברקים ורעמים אין הברכה על התפעלות הנפש וא"כ לפ"ז בברכת הקשת מברך אף בראיה שניה כשלא בירך בראשונה כיון שאינו מברך על התפעלות הנפש רק על דברים שהיו אז, והגר"א"ל שטיינמן שליט"א נשאר בזה בצ"ע (עמ' ז').

לתלות מעיל בשבת

כתב החיי אדם הובא במ"ב סי' ש"א ס"ק קס"ד ובגדים המלפפים בהם תינוקות שקורין ווינדלין מותר לשטחן, דכיון דיש עליהם גם צואת הקטן, א"כ מוכח שלא בכסון וליכא חשדא ואפילו אין עליהם צואה, דהכל יודעין שדרך התינוקות להשתין ומבואר שבגד שדרכו להרטיב בדרך שימושן אין בו משום מראית העין דתלינן שזה נרטב בדרך שימושן ולא משום שכיבס. ולפ"ז אמר הגר"א"ל שטיינמן שליט"א דמעיל גשם המיוחד לגשמים כשנרטב בגשם מותר לתלותו כיון שזה בדרך שימושן נרטב, וכן מגבת לניגוב כלים מגבת דקה, שדרכו שברוב שימושן נרטב, מותר לתלותו בשבת. אמנם צ"ע ממש"כ המ"ב שם (ס"ק קס"ו) דמגבת שמביאו בע"ש כשהוא לח מבית המרחץ ישטחנו לנגבו מבעוד יום ולא ימתין עד אחר השקיעה וסותר למש"כ, ואפשר דסתם מגבת גדולה ועבה אינה נרטבת תמיד, וא"כ לא שייך ביה ההיתר הג"ל. (עמ' ז' ד.)

להשליך זרעים במקום ירידת גשמים

בשו"ע סי' של"ז ס"ד יש ליהזר מלהשליך זרעים במקום ירידת גשמים שסופן להצמיח ואם ישליך לתרנגולים לא ישליך אלא כשיעור שיאכלו בו ביום או ליומים וצ"ע איך משליך ליומים הא הוי מכין משבת לחול. וכ' המ"ב בס"ק ל"ג בשם ספר תוספת שבת דאירי שהשליך את הזרעים בפ"א דבלא"ה חשיב מכין לחול. ולכאורה צ"ע ממש"כ המ"ב בסי' שכי"ג (ס"ק כ"ו) בשם המג"א דמדיחים כלים לצורך שבת אפילו עשר כוסות ואין צריך אלא לאחת רשאי להדיח כולן דהואיל וראוי לו כ"א הותרו כולן ואף שלאחר שהדיח כוס ראשון כבר אינו נצרך לעוד כוסות א"כ ה"ה הכא שמשליך ב' פעמים יהא שרי.

ותי' הגר"א"ל שטיינמן שליט"א דהקילו קולא זו רק בהדחה שכל שורש האיסור הוא רק מדרבנן מצד הכנה, משא"כ בזרעים דאיכא חשש איסור דאורייתא, אלא דלצורך שבת הקילו ותלינן שיאכלו קודם שיזרע, אבל לצורך חול לא הקילו כאלו קולות (עמ' ק"א).

בשבוע הבא יפרשת וירא יצא בס"ד גליון מוגדל ליומא דהילולא דחזון איש

ובפרשת חיי שרה יצא בס"ד גליון מוגדל ליומא דהילולא דאבי עזרי - הרוצה ליטול חלק נא לפנות למערכת

יומא דהילולא דמרן הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל בעל השערי יושר נלב"ע ט' חשוון ת"ש

הפגישה עם הגר"ש

רגיל רבנו לספר שבעת שנסע מבירסק לשייץ (קיץ תרצ"ז) היו לו תחנות ביניים בוורשא ובברלין. בוורשא שמע שהגר"ש שקופ זצ"ל נמצא כעת בוורשא וממתין בחדר המתנה לרופא ד"ר פרישמן ע"ה, מיד ניגש רבנו לשם ונתן לו שלום, והחזיר לו הגר"ש שלום, מאורע זה השאיר חותם עז על רבנו, ומספר זאת תדיר התרגשות, שזכה לראות את פניו ולתת לו שלום ולקבל שלום מרבי שמעון, וסיים בהתפעלות, אתם יודעים מי זה ר' שמעון!

לקום לפני גדול הדור

ספרו שבזמן המלחמה כשהי' מרן הגר"ז בויילנא אצל הגר"ע זצ"ל וישב אצלו, ונכנס רבי שמעון שקופ זצ"ל, והרהר הגר"ז כמה שניות, וקם לכבוד ר' שמעון, וביקש רבי חיים עוזר לדרוש ולהבין את פשר דבר שהתמהמה. ואמר הגר"ז שלימדוהו בבית לחשוב לפני כל פעולה שעושים, והיות שרבי חיים עוזר הוא גדול הדור, נסתפק אם מותר לקום בפני רבי שמעון, דתלמיד לפני הרב אינו דרך ארץ שיקום לפני ת"ח אחר, כשרבו אינו קם בשבילו. אח"כ נתיישב בדעתו דבדאי ניחא ל' להגר"ע שיעבד את ר' שמעון, ולכן קם לכבודו. (פרי חיים 33)

קודם נשים נזיקין

כשהחפץ חיים הקים את כולל קדשים, הוא פנה להגר"ש שילמד ג"כ קדשים, וטען לו הגר"ש ששקודם צריך ללמוד נשים נזיקין, ואח"כ קדשים, וראה מה שהשיב לו הח"ח בקובץ עדות ח"א עמ' י"ד. [וסיפר רבנו בשם הגאון הגדול רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל שהיה בבחירתו אצל הח"ח ואמר לו שהוא לומד קדשים, ושאלו החפץ חיים 'ומה אם נשים נזיקין', ואחר שאמר לו שכבר למד נשים נזיקין נחה דעתו [וכן רבנו במכתבו לחיזוק

לימוד קדשים כ'... וחשוב מאד שחלק מהאברכים אשר כבר למדו וחזרו ענייני נשים ונזיקין שגם ילמדו ענייני הקרבנות].

ואמר רבנו שבאמת רבי שמעון זצ"ל היה המשפיע העיקרי על עולם הישיבות שהעיקר יהיה הלימוד בנשים ונזיקין, דעד אז למדו מברכות עד נדה, והגר"ש שהיה בטעלו וחידש את שיטת הלימוד שלו שהתאימה בעיקר לנשים נזיקין שינה ד"ז, ותלמידיו הגאונים המשיכו כך בישיבותיהם גם כן.

לא היה שואה

ורגיל רבנו שליט"א לומר, שהחזו"א אמר דכל זמן שהיו בחיים רבי שמעון שקופ ורבי ברוך בער זצוק"ל שהיו יגיעים בתורה מאד, לא היתה יכולה להיות השואה באירופה. והנה בדברי חז"ל שמיתת צדיקים מכפרת, העיר רבנו הנה לפני המלחמה העולמית האחרונה נפטרו צדיקים גדולים כהגר"ע הגר"ב והגר"ש זצ"ל ועוד הרבה צדיקים, ובכל זאת לא נתבטלה הגזרה, אמנם יתכן שלולא זה היה עוד יותר גרוע רח"ל. (אילת השחר חוקת כ, א)

מערכת הקנינים

סיפרו בני רבנו כי הם זוכרים שהוצרך בתקופה שחי בעניות באופן נחוץ את קונטרס הקנינים של הגר"ש שקאפ, אך לא היה לאל ידו פרוטה אחת לרוכשו, וישב רבנו ישב והעתיק כולו בכתב יד, במחברת. מגודל צימאנו לאותו הקונטרס, ומאידיך מהעניות הגדולה שהייתה מנת חלקו.

ספר יסוד

ואמר רבנו שלפני השואה הספר שערי יושר היה ספר היסוד של עולם הישיבות.

יומא דהילולא – מרן הגאון רבי פסח פרוסקין זצ"ל ראש ישיבת קוברין נלב"ע י"א חשוון ת"ש

רבנו שליט"א למד בקוברין מאלול תר"צ עד פסח תרצ"א וסיפר כמה עניינים על ראש הישיבה, והישיבה והעיר דקוברין וגדוליה וצדיקיה שהגאון ר' פסח היה נז"נ מבית קוברין הבאנו כאן מאשר הגיע לידנו (יש"כ להרה"ג ר' שלמה זלצמן שליט"א עורך הספר 'אמרות משה' לאדמו"ר רבי משה מקוברין זצ"ל על עזרתו בזה) בגנוי רבנו נמצא מחברת שיעורים שכתב ממה ששמע מהגאון רבי פסח, ובעיקר מוחתנו הגאון רבי שלמה מוטות הי"ד שהיה ר"מ בישיבה. ושמענו מראשוני התלמידים של רבנו בארץ הקודש שבתקופה ההיא, היה מזכיר בשיעורים דברים שמע מרבותיו דקוברין.

חבר חדר של רבי ראובן יוסף

ורבנו שליט"א למד בתקופה שהגאון הגדול רבי ראובן יוסף גרשנוביץ זצ"ל למד שם, וישנו בחדר אחד, בלילה בערך בשעה 10 היו הולכים לישון שם... ומספר רבנו שהוא אף פעם לא דיבר איתי, אף פעם לא דיברנו!! לא חדשות לא כלום... הוא היה מתמיד גדול, וכך אף פעם לא דיברנו, חשבתי שהוא לא מכיר אותי כלל, וכשנפגשנו בארץ ישראל התברר לי שהוא זכר אותי היטב. היה מנורה קטנה ועל יד זה היה פרוזדור קטן, אולי 2 מטר או 3, ושם נכנסנו לישון והיה 3 מיטות. ונכנס תיכף לחדר לישון, היה בחדר שלושה מיטות הוא, ואני, ועוד אחד שלישי.

הבית אברהם מסלונים

הבית אברהם מסלונים זי"ע, הגיע שבת אחת לבקר בקוברין ורבנו היה שם, ושמע שהבית אברהם ניגש שם לאחד, וצעק עליו 'מתי כבר תחזור בתשובה'.

פלח ובוקע

אמר רבנו ששמע מהמלמד שלו בבירסק שהיה מזקני חסידי קוברין וארט מהאדמו"ר ר' משה מקאברין זצ"ל עה"פ (תהלים קמא ו-ז) נשמטו בידי סלע שפטיהם ושמעו אמרי כי נעמו. כמו פלח ובוקע בארץ נפזרו עצמינו לפי שאול. וביאר, שדוד המלך אומר אתם רוצים לשמוע רק דברים נעימים וטובים ("ושמעו אמרי כי נעמו") אבל לא זה הדרך, אלא זה צריך להיות עמוק בלב, פולח ובוקע בארץ [וראה בס' אמרות משה עמ' קע"ב שהובא ד"ז בנוסח אחד קצת].

יצאו לקראתו עם נרות

עוד סיפר על האדמו"ר רבי משה מקאברין שהיה 'צדיק גדול', שאומרים כי כאשר האדמו"ר מקוברין בא לעיירת וואלנזין יצאו עם נרות לקראתו לקבל את פניו, כיבדו אותו, כך שמעתי. [ובדרך אגב ציין רבנו שבבירסק היה כל מיני שטיבלאך, של חסידים אבל אגרסוע שטיבל היה של קוברין, ששהיה שם איזה 100 בעלי בתים בערך, והיה שם אחד שקראו לו נתן וכינו אותו נתק'א הוא היה מוהל של בריסק].

מכח הבניה נפתחו שערי חכמה

סיפר רבנו: הגאון ר' פסח היה תקופה משגיח בישיבה של ר' איסר זלמן, ו בתחילת דרכו הוא לא כל כך ת"ח גדול. ומספרים שפעם בכה מאד על יד הארון קודש, מדוע הוא לא זוכה להבין את התורה, ומאז נפתח ראשו וזכה עד למאוד.

סיפר רבנו, ליל שבת אחד זכיתי לאכול על שולחנו בביתו שהזמין אותי להתארח שם, אך פלא הוא בעיני כי בדרך כלל הזמין ר' פסח רק את הבחורים המבוגרים. (מפי הגאון רבי נתן זכובסקי שליט"א)

בישיבת קוברין

בשנת תרצ"א הביא הגר"פ בחורים מחסידות ויזניץ לישיבה, הם התגוררו רחוק מהמקום שלנו [לא ידעתי שישנה כזו חסידות].

אחרי זה הישיבה הייתה בקשיים גדולים. ותושבי העיר טענו שהם התחייבו להחזיק רק את הבחורים מהעיר. בישיבה שם היה בערך מאה בחורים, והם החליטו שכיון שאין לו כסף, סוגרים את הישיבה, ומי שרוצה להתקבל אז נראה, והם חשבו שבמקום מאה בחורים יהיה להם ארבעים, הסוף היה שרובם לא באו חזרה, ובמקום מאה נשאר להם 25 בערך, ולכן חזרתי לבירסק בסוף החורף [גם אז התחילו השיעורים של הגר"ז בקדשים, ודובר שרבנו יכנס לשם, ראה גליון יוה"כ]

שמירת הזמנים

רגיל רבנו לספר, שבישיבת קוברין היה הקפדה גדולה על הזמנים, ומי שאיחר עד ישתבח לא הקפידו כ"כ, אבל מי שהגיע אחרי ישתבח היה נרשם לו איחור, ובסוף השבוע תלו פתק מי איחר הכי הרבה פעמים באותו שבוע [והתבטא שהיה שם משגיח טוב ה"ה הגה"צ רבי יוסף ליב ננדיק הי"ד].

עוד מספר רבנו, שהוא היה כבן ט"ז כשלמד שם, ורוב הבחורים היו בן כ' שמבוגרים ממנו בכמה שנים. (צדיק כתמר יפרח עמ' תי"ט) והאמרי משה נפטר במהלך החורף תרצ"א והירשה המשגיח לרבנו ליסוע ללוה, כיון שנסע עם בחורים מבוגרים שהם ישמרו עליו.

*אודות יומא דהילולא דהגאון הגדול רבי נתן צבי פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר נכתב בשנה א' ואי"ה נכתב ביחד עם יומא דהילולא דחמיו הגאון הגדול רבי ביניש פינקל זצ"ל י"ח שבט. ואודות הגאון הגדול רבי שרגא גרוסברד זצ"ל נכתב בשנה א' ונכתבו אי"ה בגליון פרשת וישב